

Børn er skabende verdensborgere

Børn er kompetente mennesker med deres eget syn på verden, og børnene skal leve med de løsninger, som vi udtænker lige nu. Så hvorfor inddrager vi ikke deres perspektiver mere og på en systematisk måde med velafprøvede metoder til samskabelse? Ved at lade dem være med i udviklingsprocesser, både i nærdemokratiske og lokale beslutninger og i de store globale spørgsmål giver vi dem mulighed for at være ligeværdige medborgere i en global verden. Tillid er at blive taget alvorligt.

Af Sara Bæklund Daugaard, Master of Co-creation, CoC Playful Minds, Ella Paldam, projektleder i CollaboLearn og postdoc ved Interacting Minds Centre, Aarhus Universitet; Anne Marie Pahuus, prodekan Arts, Aarhus Universitet, Karin Møller Villumsen, videnchef, CoC Playful Minds og Charlotte Sahl-Madsen, CEO, CoC Playful Minds

Vær detektiv i dit eget liv.

Den opgave fik nogle klasser i indskoling, mellemtrinnet og udskoling på BillundSkolen stillet af Billund Kommune og CoC Playful Minds - en vidensbaseret udviklingsorganisation, der samskaber byrum, iværksætter og fremtidens læringsmiljøer med børn.

Børnene skulle undersøge sig selv. Finde ud af, hvordan de bevægede sig rundt i byen. Tegne, skrive logbog, tage billeder, lave kort eller optage video, så de kunne vise andre, hvad de opdagede undervejs. For kommunen havde brug for at vide mere om deres ruter rundt i byen for at kunne forstå adfærd: Bliver du kørt i skole i bil af mor eller far, cykler du eller kommer du til fods? Og efter skole, når du skal til spejder, fodbold eller på besøgovre hos mormor eller har en legeaftale med en ven, hvordan kommer du så derhen?

Billund Kommune ønskede at samskabe den nye mobilitetsplan med børn og unge om. Børnene skulle derfor dokumentere deres egne mobilitetsmønstre, og deres input til byplanlægningen endte med at indgå i byens mobilitetsplan. Men for at få det til at lykkes, skulle børnene have plads, tid og metoder til at give deres besyv med. Det var nødvendigt med en metode, der sikrede reel inddragelse.

Samskabelse med børn er en metode, en praksis og et menneskesyn, hvor målet er, at børn ligeværdigt skaber noget sammen med andre aktører. Samskabelse sætter sagen og processen i centrum ved at inddrage forskellige perspektiver på en fælles sag. Ved samskabelse har voksne det etiske ansvar for børnenes trivsel og for en rammesætning, der giver børnene initiativret, sørger for deres aktive deltagelse og sikrer meningsfuld involvering. Sådan lyder definitionen på samskabelse med børn.

I optakten til den ugelange opgave fik børnene ikke bare forklaret, hvad en mobilitetsplan er, og hvad dokumentation går ud på. De fik konkrete erfaringer med demokratiske processer og deltog fx i beslutningen om dataindsamlingen. Hvilken form for dokumentation og præsentation skulle de kommunale planlæggere have?

Børnene i 2. klasse tegnede deres ruter rundt i byen. Og deres forældre hjalp til med at beskrive børnenes opdagelser undervejs. De lidt ældre elever i 6. og 7. klasse besluttede sig for at bruge video eller skemaer til at dokumentere deres adfærd på gader, stisystemer og cykelstier.

Gennem tegninger, videoer og skemaer erfarede børnene, hvad 'mobilitet' er.

Børnene mødte medarbejdere fra kommunens By og Plan og havde således også en dialog med de mennesker, der skulle omsætte deres idéer til planer og praksis.

Samskabelse giver børn mulighed for at forstå konkrete aspekter af de ofte ret abstrakte processer, som vores samfund og vores demokrati skabes gennem. Med egne øjne og egen krop finder de ud af, hvordan

de på deres egne præmisser kan deltage i samfundet. De får måske mere lyst til at være medskabende og aktive borgere – også som voksne. Når børn er med til at skabe, giver det dem håb, vilje og handlekraft i deres eget liv – og det er guld værd i en tid med store, globale kriser med klimaforandringer, sygdom og ulighed.

Når vi holder demokratiet lukket for børn, går vi glip af muligheder for at skabe bedre og mere bæredygtige løsninger – både lokalt, nationalt og globalt. Vi går glip af muligheden for at lade børn og unge deltage i at skabe vores fælles fremtid og gøre dem til medskabende og aktive borgere i samfundet. Vi går også glip af mange kreative løsninger. Vi voksne kan lære af børn, fordi vi kan være begrænset af en ensidig form for rationalitet, hvor der tænkes for kortsigtet og ud fra en indarbejdet arbejdsdeling, der måske er begyndt godt, men endt som kassetænkning. Børn er mere fleksible i deres tilgang til verden, fordi de endnu ikke kender de stivnede og nogle gange næsten usaglige disciplinære hensyn, som ofte skaber rammerne for voksnes tænkning. Voksne og børn kan blive klogere sammen, for børn kommer ofte med løsninger, som voksne end ikke har fantasi til at tænke.

Samskabelse med børn har ikke kun potentiale til at skabe bedre løsninger nu og her. Vi skaber også en fremtid, som ser lysere ud. Sammen kan vi udvikle byer, fællesskaber, aktiviteter, produkter og ydelser, tænke nye tanker og bryde gamle mønstre.

Men hvordan gør man så? For det skal give mening. Især for børnene, fordi ellers gider de ikke lege med. Men det skal også give mening for de voksne, der skal kunne omsætte børnenes perspektiver til fælles handling – ellers er det jo skindemokrati og ikke rigtig samskabelse. Samfundet vinder på at inddrage børnene. Det giver børnene ejerskab. Ikke bare til de konkrete løsninger, men til fællesskabet som et samfund for alle. Når vi inviterer børnene med til at planlægge rammerne for deres egen mobilitet, giver vi dem samtidig en mulighed for at udvikle egne strategier for, hvordan de sætter sig selv i spil ind i et samarbejde. Vi må stræbe efter at støtte hvert eneste barn i at udvikle samarbejdsstrategier, som er meningsfulde for lige præcis dem. Det giver dem tillid til, at de kan være med til at skabe en bedre hverdag og en bedre verden.

Samskabelse med børn kræver viden om metoder, god tid og forståelse for børnenes perspektiver.

Der er etiske udfordringer. Børn er børn og nye generationer skal have lov at være uplettede. De skal ikke bære et ansvar for alverdens ulykker ved at blive bedt om at rette op på de værste bommerter. De voksnes rolle er altid at bære ansvaret. De voksne skal sørge for, at børnene både bliver inddraget og beskyttet. Opgavens tyngde skal være den omhu, der lægges i den, ikke ansvaret for konsekvenserne af de trufne beslutninger.

Når børn ikke er vant til at blive inddraget, vil de måske forsøge på at få anerkendelse af de voksne eller forsøge at skabe konsensus. Måske bliver barnet utrygt i rollen som medskabende, fordi rollen er ny og ukendt at være i. Og især de mindre børn kan ikke altid se, hvad der er det bedste for dem selv, og så skal den voksne være med til at skabe forståelse.

Det problem oplevede de voksne også i Billund. Børnene pegede på en rundkørsel i byen. En stor bil kørte igennem rundkørslen, og børnene sagde: "Se selv. Bilen er ude på cykelstien." Rundkørslen var netop blevet ændret, fordi den var usikker for cyklisterne. Nu skulle de ud på kørebanen og havde ikke længere deres egen cykelsti. Det gjorde børnene utrygge. Men rundkørslen var reelt blevet mere sikker for dem. Den føltes bare ikke sikker for børnene. Byplanlæggerne måtte af børnene lære, at der er forskel på at være sikker og føle sig sikker.

Ofte er forudsætningen for samskabelse en grundig dialog om, hvordan man arbejder sammen i den kreative proces. Ord er ikke nok. Det kræver også et trygt rum, som måske er anderledes end det normale klasserum, fordi børnene kan få tilbudt andre roller og positioner i samarbejdet. Nogle børn foretrækker at kommunikere med handlinger, citater eller udenoms snak. Hvis samskabelse skal kunne rumme alle børn, er det afgørende, at de voksne tager sig tid til at undersøge årsagen, når børn på forskellige måder siger fra.

Det kræver opmærksomhed, indlevelse og omsorg for børnene at opnå en balance mellem retten til at trække sig tilbage i perioder, men alligevel være med og føle, at man bidrager positivt til fællesskabet.

Det er vigtigt, at børnene ved, hvad de går ind til og ved, hvad der skal ske. Nogle processer har lange udsigter, og man skal være præcis i forhold til, hvad det er muligt at få indflydelse på. Klare rammer med mulighed for alderssvarende ansvar og grundig forventningsafstemning er afgørende for en konstruktiv proces.

Tid er helt essentielt. For det tager tid at samskabe med børn. De skal pludselig finde ud af, hvordan man deltager aktivt i et fællesskab. De skal selv være med til at bestemme, hvordan de vil bidrage. At det tager tid, kan de voksne også lære noget af. Effektivt og hurtigt er ikke altid godt. Hvis man ikke havde opdaget sin egen fortravlethed eller hektiske stil, så gør man det som voksen, når man opdager, at børns nysgerrighed ikke er uden mål og med, men faktisk får dem til at stoppe op ved det oversete og uopdagede, der er værd at lægge mærke til.

I Billund overtog seks børn for to år siden borgmesterposten i Billund Kommune, redaktørstolen hos Billund Ugeavis og direktørposten i CoC Playful Minds. To piger på 12 år var direktører for CoC Playful Minds. De to piger var ambitiøse ikke bare på egne, men på verdens vegne. De ville gerne øge kendskabet til FN's børnekonvention og børns rettigheder, og de lavede kampagnen "Kend dine rettigheder!" Det meget synlige resultat er en hinkerude med alle 42 rettigheder. Den kan i dag ses flere steder i Billund Kommune. Hinkeruden er designet af børnene og deres venner, og de har illustreret hver rettighed med en tegning, så børn og voksne kan hoppe fra rettighed til rettighed. Men bag hinkeruden ligger også en læringsrække: forståelse for jobbet som direktør, konkrete erfaringer med at beslutte og gennemføre et stort projekt fra idé til finansiering og design, viden om børns rettigheder, kendskab til hvordan man laver en kampagne og meget mere. Projektet indgik i UNICEFs anerkendelse af Billund som Danmarks første "Børnevenlige by og kommune" i efteråret 2020.

De to pigers engagement dokumenterer, hvad samskabelse kan – når der er en ramme og tid nok. Ringene i vandet kan sprede sig længere og dybere end det, øjet ser. Fra hinkerude til aktive, engagerede børneborgere.

Kun børnene selv ved, hvordan de ser og oplever verden. På børnenes detektiv-ture gennem Billund kom mange opdagelser frem. Nogle af opdagelserne i 2. klasse lød: "Mange børn kan godt lide at øve sig i at cykle uden hænder. Det gør de på stier, hvor der ikke er biler", "Det er godt, når der er naturoplevelser på turen, og man kan se dyr, træer og plukke frugt" og "Det er godt, når der er plads til, at man kan cykle ved siden af hinanden og snakke". Børnene i 6. og 7.-klasse pegede på Billund som en travl by i sommersæsonen: "I myldretiden og sommermånederne er der rigtig meget trafik i byen. Der er mange på stierne, især der hvor cykel- og gangsti er smeltet sammen" og "Nogle bevæger sig rundt på en anden måde i højsæsonen for at undgå turisterne og attraktionerne". Nogle af de unge savnede også samlingspunkter for deres aldersgruppe: "Der er mange legepladser i Billund, men de er ikke for de unge. De unge mangler et sted at være sammen."

Kommunen lyttede. I dag indgår børnenes perspektiver i byplanlægningen i kommunen. Deres detektivarbejde blev en politisk prioritet, og nu arbejder CoC Playful Minds, kommunen og børnene videre med børnenes idéer. En tunnel er blevet fyldt med børnekunst, nogle børn arbejder videre med japansk inspirerede mikroskove (Miyawaki), og andre kigger på børnenes smutveje i byen.

En skabende verdensborger bruger sine erfaringer, sin viden, sin nysgerrighed og sit mod på at skabe noget af betydning sammen med andre. Det har disse børn fået deres første erfaringer med. De har fået nye indsigter i, hvordan byrum og mobilitet skabes, hvad sikkerhed er, hvad designprocesser er, hvor vigtigt forskellige perspektiver er, når man skal forstå en problematik og skabe nyt. De har også oplevet at blive mødt med en dyb tillid og en respekt for deres syn på verden, at deres perspektiver er værdifulde og lige så gyldige som andres. At de kan påvirke et byrum og deres omverden. Et menneske, der mestrer indsigt i sit eget liv, sig selv og lokale forhold, men samtidig har blik for andre menneskers syn på og vilkår for vores fælles verden, står stærkere i fællesskabet.

Børn skal inddrages tidligt – også i sager der angår almenvellet og i politiske processer. Når børn får indflydelse, så tager de ansvar og først og fremmest tilfører de en omhu og et tempo, der er så stor brug for at komme tilbage til. Lige nu giver vi ikke børnene nok mulighed for at vise, hvor kompetente de reelt er. For det kræver en ændring i vores måde at tænke og agere på – i forhold til børn. Krop og sind husker. Tænk, hvis den største læring fra barndommen var, at vi kunne gøre en forskel – for fællesskabet og for os selv – ved at give rum til at deltage aktivt i demokratiet?

